

Titlul comunicării mele poate trezi unora dintre bucureștiologi un oarecare interes, dat fiind faptul că știm așa de puțin în această materie și destul de disparat. În realitate întind o capcană prezentînd un volum impresionant de informații găsite în vrac, în izvoare istorice privite de unii cu zîmbetul indulgenței: pomelnicele a numeroase biserici din București. Cred că la sfîrșit se va vedea că nu am întins o capcană ci am indicat încă o direcție de cercetare istorică.

Între izvoarele istorice se numără și pomelnicele de pe la biserici, schituri și mănăstiri. Scrise pe lemn, pe tăblițe simple ori în diptice sau triptice, săpate în piatră și puse la proscomidie, ori pe crucea ridicată în curtea bisericii, mulate în teracotă sau pictate pe zid, uneori consemnate și în acte fundamentale sau în hrisoave, ele aveau menirea să fie la îndemîna preoților ca să pomenească numele din ele într-un anumit moment al slujbei religioase. La început ele cuprindeau numai numele ctitorilor așezămîntului.

Cu timpul însă pomelnicele s-au adăugat cu numele tuturor donatorilor asimilați cu ctitorii. Atunci au început să fie scrise în caiete și în condici, ajungînd adevărate manuscrise. Numele de domni, arhierei și egumeni erau notate succesiv, iar ale donatorilor grupate pe familii. Cu ajutorul lor se lămuresc multe probleme obscure privitoare la succesiunea domnilor și a arhiereilor sau la înrudirile din sînul unor familii notabile și obștești. Prin aceasta pomelnicele capătă importanță deosebită, în special demografică și etnografică.

Mai mult încă: pomelnicele au ajuns adevărate însemnări de cronică prin adnotări deosebite privind oameni de seamă și fapte notabile. Astfel pomelnicul mănăstirii Bistrița din Moldova consemnează numele boierilor care au murit apărînd cetatea Chilia, iar al mănăstirii Govora și al mănăstirii Curtea de Argeș dau întinsa listă a boierilor lui Radu voleyod care au murit în lupte cu turcii, agarenii cum se spune acolo. Dar nu vrem să stăruim mai mult asupra importanței pomelnicelor ca izvoare istorice. Faptul este notoriu și nu mai comportă discuții. În istoriografia noastră D. Onciul în scrierile sale istorice s-a adresat adesea lor, iar odată le-a închinat chiar o prelegere universitară: *Vechile pomelnice ca izvoare istorice*¹. Este necesar să se publice integral cit

¹ D. Onciul, *Studii de istorie*, ediție de A. Sacerdoțeanu, București, Edit. Albatros, 1971 (Lyceum 113), p. 262—268.

mai multe din vechile noastre pomelnice și să se stăruie suficient asupra cuprinsului lor variat.

Revin la temă!

Orașul București se bucură acum de numeroase studii speciale și chiar de monografii dezvoltate, uneori monumentale ca prezentare dar nu destul de corespunzător și în conținut. Factologic sînt foarte amănunțite dar acestea nu înlătură folosirea celor mai vechi scrise și ele viol și documentat.

Însă o istorie a orașului nostru, scrisă pentru toți, ne lipsește încă. În ea trebuie pus un accent deosebit pentru cunoașterea vieții omului de rînd, a producătorului direct și a distribuitorului de bunuri, care au făcut ca demografic primul oraș al țării să crească atît de mult.

În vederea completării documentării cu privire la viața oamenilor simpli și a modeștilor lucrători în numeroase ramuri de producție, cred că prezintă interes și notele de față. Sînt scoase numai din pomelnice, care dau la un loc o gamă variată de informații. În plus ele aduc și lămuriri cu privire la vechimea monumentelor religioase, clarifică unele amănunte interesante încă obscure pînă acum și, în mod special, ele ilustrează mai bine decît orice alt izvor istoric creșterea demografică a mahalalelor bucureștene. Pomelnicele la care ne referim provin de la mai puțin de jumătate din numărul bisericilor existente în București în secolul al XVIII-lea și nu cuprind decît pe ortodocși; totuși din ele, se pot desprinde concluzii valabile, care vor căpăta mai mare putere probantă cînd vor putea fi date mai precis. În orice caz, numărul mare de capi de familie, 3561; — cit reiese din totalizarea lor — este de reținut, putînd duce la aprecierea probabilă a populației orașului în ansamblul său².

Pomelnicele la care ne referim au fost copiate într-o condică pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, dar compunerea celor mai multe a avut loc în tot cursul secolului. Unele își au începutul chiar mai înainte și au fost continuate an de an. Pentru o folosire mai sigură a lor dăm o scurtă informație istorică asupra bisericilor în care s-au alcătuit³.

IV. Biserica Curtea Domnească (-Veche), hram Buna Vestire azi Sf. Anton. Fundație a lui Mircea Ciobanul, fără îndoială în locul alteia mai vechi. Renovată în 1715 de Ștefan Cantacuzino voievod. — 5 pomelnice cu 169 nume.

V. Biserica cu Sfinți (Sîbile), sau Toți Sfinții, hram Intrarea în Biserică. Ctitor mitropolitul Daniil de Arinoasa (1726) în locul bisericii lui popa Hera sau Fiera din Băjești. — 43 pomelnice cu 822 nume.

VI. Biserica din mahalaua Scaune, hram Precista (Adormirea). Ctitori Tanase de la Tirnova și nepotu-său Stavro, la 1715. — 61 pomelnice cu 1162 nume.

² A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicele a 60 de biserici din București*, în *Glasul Bisericii*, XXIV (1965), p. 294—318 și 1031—1122.

³ Numărul roman de ordine corespunde cu numărul de ordine al ediției citate. Numerele I—II—III, nu au fost luate în considerație referindu-se la Mitropolie, la episcopia Rîmniceului și la mănăstirea Glavacioc, publicate: C. Erbiceanu, *Sobornicul sau pomelnicul Mitropoliei, în Biserica Ortodoxă Română*, XIII (1829—1890), p. 689—697. *Pomelnicele Episcopiei*, în *Istoricul eparhiei Rîmniceului Noal Severin*, București, 1906, p. 343—366. A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicul mănăstirii Glavacioc*, în *Glasul Bisericii*, XXVI (1967), p. 366—372. Pentru primele două este necesară o nouă ediție integrală.

- VII. Biserica din mahalaua Colții fost Hanul Colții, Calinderu apoi Bulgară, hram Sfinții ierarhi, azi, Sf. Ilie, — 27 pomelnice cu 794 nume.
- VIII. Biserica Neguțători (Negustori), hram Sf. Nicolae. Biserica mai veche de lemn a ars cu tirgul în februarie 1718. Refăcută în piatră la 1726. Apartinea breslei negustorilor. — 79 pomelnice cu 897 nume.
- IX. Biserica Vergului, hram Sf. Dumitru, apoi Sf. Mihail și Gavril și Sf. Mina. Ctitorie a mitropolitului Daniil de Aninoasa, la 1724. — 25 pomelnice cu 708 nume.
- X. Biserica Mintuleasa, hram Sf. Ingeri Mihail și Gavril (Sf. Volevozi). Ctitoră jupineasa Maria sora jupinului Manta cupet, la 1733. — 43 pomelnice cu 658 nume.
- XI. Biserica Sf. Vineri-Hereasca, hram Cuv. Paraschiva și Botezul Domnului. Fundată în vremea lui Matei Basarab (1645); refăcută, ulterior de mai multe ori. — 26 pomelnice cu 709 nume.
- XII. Biserica din mahalaua Popescului, zisă și Protopopului ori Jignița, hram Sf. Nicolae. Biserica de lemn exista în secolul al XVI-lea. Prefăcută de Gheorghe (Totoescu) căpitan de lefegii pe la 1718. — 73 pomelnice cu 1376 nume.
- XIII. Biserica din mahalaua Olteni, hram Adormirea Maicii Domnului. Exista la sfârșitul secolului al XVII-lea, iar în 1722 refăcută de zid de Nicolae protopop și Constantin vâtaf. — 49 pomelnice cu 900 nume.
- XIV. Biserica din mahalaua Sîrbilor, hram Sf. Nicolae. Era de lemn la 1639, refăcută de zid de Vasile Pociteanu la 1692 și de arhiereul Ioanichie Stavropoleos la 1732. — 72 pomelnice cu 1507 nume.
- XV. Biserica din mahalaua Delea Veche, hram Sf. Treime. La început a fost de lemn; în timpul lui Alexandru voievod a fost făcută de zid de popa Bălașa, jupin Apostol și popa Constantin. — 37 pomelnice cu 550 nume.
- XVI. Biserica Logofăt Efrem, hram Sf. Nicolae (neidentificată). — 3 pomelnice cu 94 nume.
- XVII. Biserica din mahalaua Staicu, azi Bradu Staicu, hram Intrarea în Biserică, cu adăugare de hramuri Duminica tuturor sfinților și Sf. Apostoli. — 43 pomelnice cu 1142 nume.
- XVIII. Biserica din mahalaua Ceauș Radu, hram Sf. Nicolae și Adormirea: la început de lemn, apoi de zid (1760). Pomelnice din 7 ianuarie 1757. — 62 pomelnice cu 1330 nume.
- XIX. Biserica din mahalaua Iant, azi biserica Enii, hram Sf. Nicolae. Biserica veche făcută de Tudora a lui Mihai din Tirgșor; la 1670 închinată de Iana sărmăgioaica la mănăstirea din Tirgșor, rezidită în 1724 de Pană Negoescu mare logofăt. — 40 pomelnice cu 814 nume.
- XX. Biserica Dintroz, hram Sf. Nicolae, apoi și Nașterea Domnului. Fundată de Neagu fiul lui Mihai din Tirgșor, zidită din cărămidă de doamna Marica a lui Const. Brîncoveanu la 1702 cu refaceri ulterioare. — 37 pomelnice cu 720 nume.
- XXI. Biserica din mahalaua Boteanu zisă și Bradu-Boteanu, hram Sf. Ioan Botezătorul, azi Sf. Gheorghe. Jupan Mihail o ridicase din lemn pe la 1700; zidită din piatră de fiul lui Grigore Miuleț la 1760, azi este complet rezidită. — 45 pomelnice cu 786 nume.
- XXII. Biserica din mahalaua Dirvaș, fostă Popa Neagu Dirvaș azi Biserica Albă, hram Sf. Nicolae, azi Sf. Ilie, fundație de la începutul secolului al XVIII-lea. — 112 pomelnice cu 1977 nume.

- XXIII. Biserica din mahalaua *Brezolanul* fostă Sterpul și Popa Stoica, hram Sf. Troiță, din 1710. — 55 pomelnice cu 912 nume.
- XXIV. Biserica de *jurământ*, hram Sf. Dumitru. Fundată în secolul al XVI-lea. Mai târziu zisă a Bălăceanului și refăcută de mai multe ori. — 45 pomelnice cu 875 nume.
- XXV. Biserica *Măgureanului* (a lui Radu Șerban Vodă) la capul Podului Mogoșoai, hram Schimbarea la Față și Adormirea. Rezidită de Pîrvu Cantacuzino în 1761. — 32 pomelnice cu 612 nume.
- XXVI. Biserica din mahalaua *Golescul* zisă și de la Gorgănel, azi Sf. Ilie-Rahova, hram Sf. Ilie. — 34 pomelnice cu 656 nume.
- XXVII. Biserica Schitului *Hagi Dina* azi Schitul Maicilor, hram Buna Vestire, zidită în 1726. — 40 pomelnice cu 864 nume.
- XXVIII. Biserica mănăstirii *Antim*, hram Toți Sfinții: ctitor mitropolitul Antim Ivireanul în 1715. — 47 pomelnice cu 718 nume.
- XXIX. Biserica din mahalaua *Broșteni* zisă și Tăbăcari, hram Adormirea și Sf. Nicolae. Fundată în 1731. — 63 pomelnice cu 1192 nume.
- XXX. Biserica din mahalaua *Fîntina Boului*, azi Popa Tatu, hram Adormirea. — 61 pomelnice cu 1090 nume.
- XXXI. Biserica din mahalaua *Sf. Gheorghe Vechi*, fosta mănăstire Sf. Gheorghe Vechi. — 53 pomelnice cu 752 nume.
- XXXII. Biserica din mahalaua *Olari* zisă și Ceauș Precup, hram Adormirea. Fundată la 1758 de Dumitrașco Racoviță mare vistier, Mihail băcanul și Iancul Căpitanul. — 85 pomelnice cu 1470 nume.
- XXXIII. Biserica din mahalaua *Săpunari*, hram Adormirea. Exista la 1669. — 17 pomelnice cu 221 nume.
- XXXIV. Biserica din *Șelari*, hram Sf. Nicolae. — 72 pomelnice cu 1314 nume.
- XXXV. Biserica din mahalaua *Silivestru*, hram Adormirea. — 67 pomelnice cu 1202 nume.
- XXXVI. Biserica din mahalaua *Bățiștii*, hram Adormirea, Sf. Ana și Cuvioasa Paraschiva. — 83 pomelnice cu 2257 nume.
- XXXVII. Biserica din mahalaua *Popa Radu* azi Manea Brutaru, hram Nașterea M. D., Sf. Gheorghe și Sf. Nicolae. — 40 pomelnice cu 1136 nume.
- XXXVIII. Biserica de la capul Podului *Mogoșoai*, a clucerului Barbul Merișan de pe la 1730. — 112 pomelnice cu 2808 nume.
- XXXIX. Biserica din mahalaua *Ceauș David* zisă și Popa Dima, azi Icoanei, hram Adormirea, ctitor David Corbea. Fostă de lemn, cea de azi a fost zidită în 1786. — 95 pomelnice cu 2586 nume.
- XL. Biserica din mahalaua *Tufuescu* hram Sf. Ștefan. Probabil pe Podul Vergului azi Calea Călărași. — 39 pomelnice cu 372 nume.
- XLI. Biserica din mahalaua *Dobroteasa*. Rămîne de identificat — 23 pomelnice cu 697 nume.
- XLII. Biserica din mahalaua *Dobroteasa de la Deal*, hram Buna vestire, Cuv. Paraschiva și Sf. Filofteia. Între ctitori Matei Basarab cu Ilina doamna și Constantin Năsturel cu Ancuța. — 56 pomelnice cu 1471 nume.

XLIII. Biserica din mahalaua *Dobroteasa din Vale*; ține de Dobroteasa. — 22 pomelnice cu 523 nume.

XLIV. Biserica *Prundul*. — 23 pomelnice cu 703 nume.

XLV. Biserica din mahalaua *Stejarului*, hram Sf. Mina. Între ctitori Maxim arhiereul și Constantin Vodă Mavrocordat. — 132 pomelnice cu 2883 nume.

XLVI. Biserica din mahalaua *Oțelari*, hram Sf. Îngeri (Voievozi) Vechea biserică de lemn a fost refăcută de zid în 1757. — 31 pomelnice cu 646 nume.

XLVII. Biserica din mahalaua *Lucaci*, hram Sf. Nicolae. Ctitori Radul Leon voievod (1664—1669) și Ștefan mitropolit, dar și Matei Basarab cu Herăștiu. — 104 pomelnice cu 1999 nume.

XLVIII. Biserica din mahalaua *Popa Soare*, hram Sf. Nicolae. — 96 pomelnice cu 2184 nume.

XLIX. Biserica din mahalaua *Cărmidarii de Jos*, hram Sf. Dumitru apoi Sf. Gheorghe și Sf. Trifon. — 15 pomelnice cu 273 nume.

L. Biserica din mahalaua... — 63 pomelnice cu 1382 nume.

LI. Biserica din mahalaua... — 38 pomelnice cu 748 nume.

LII. Biserica din mahalaua... — 83 pomelnice cu 2061 nume.

LIII. Biserica din mahalaua... — 41 pomelnice cu 714 nume.

LIV. Biserica din mahalaua ctitor Constantin Năsturel la 1743.

Cea veche cu hramul Sf. Dumitru, ctitor Radul Leon voievod (1664—1669). — 68 pomelnice cu 1981 nume.

LV. Biserica din mahalaua *Popa Chițul zisă și Popa Petre*, hram Adormirea, Sf. Nicolae și Spiridon. — 74 pomelnice cu 2379 nume.

LVI. Biserica din *Prund*, hram Sf. Nicolae, fondată în vremea mitropolitului Teofil înainte de 1648. Pe locul ei s-a zidit biserica Domnița Bălașa. — 62 pomelnice cu 2071 nume.

LVII. Biserica din *Prund*, hram Sf. Nicolae. Biserică deosebită de precedenta zidită înainte de domnia lui Antonie Vodă din Popești, poate aceeași cu biserica popei Matei cunoscută încă de la 1590. — 16 pomelnice cu 467 nume.

LVIII. Biserica din mahalaua *Albă — Postăvari*, hram Sf. Nicolae. Vechimea ei urcă până în secolul al XVI-lea. — 76 pomelnice cu 2510 nume.

LIX. Biserica din mahalaua *Gorgan*, hram Sf. Ilie. — 108 pomelnice cu 3757 nume.

LX. Biserica din mahalaua *Popa Nan*, hram Sf. Paraschiva. Exista la 1719, refăcută la 1765. — 98 pomelnice cu 3647 nume.

LXI. Biserica din mahalaua *Precupeții Vechi*, hram Toți Sfinții. — 46 pomelnice cu 1554 nume.

LXII. Biserica din mahalaua *Popa Rusu*, hram Sf. Paraschiva. — 103 pomelnice cu 2897 nume.

LXIII. Biserica din mahalaua *Moldoveni* (Sfintul Ionică-Moldoveni), hram Sf. Ioan Botezătorul, zidită la 1795 de Dimitrie Dărăscul, pe locul altela mai vechi a popii Opres. — 64 pomelnice cu 1576 nume.

LXIV. Biserica din mahalaua. — 34 pomelnice cu 849 nume.

LXV. Biserica din mahalaua *Vlădică* (Sf. Nicolae-Vlădică), hram Sf. Nicolae, ctitor Neofit arhiereul (1738—1754). — 70 pomelnice cu 1769 nume.

LXVI. Biserica din mahalaua Popa Ivașco azi Pitar Moș, hram Sf. Nicolae. — 106 pomelnice cu 2616 nume.

LXVII. Biserica din mahalaua Apostol, hram Sf. Constantin și Elena. — 17 pomelnice cu 420 nume.

Este de observat că unele biserici au două sau mai multe hramuri. Aceasta provine atât din dorința ctitorilor succesivi care doresc să-și impună numele patronului lor, dar și din dorința preoților de a avea mai multe praznice pentru ospătarea sărăcimii, de care se lega și mărirea veniturilor bisericii. Totodată pluralitatea hramurilor provine și de la bresle, mai multe îngrijindu-se de aceeași biserică, adăugând astfel ca hram pe sfântul lor patron.

Din punct de vedere organizatoric, se vede că enoriile cuprind un număr variabil de familii. Sînt destul de multe cele care depășesc sută: Stejarul (132); Capul podului Mogoșoai și Dîrvaș (cu cite 112); Gorgani (108); Popa Ivașcu (106); Lucaci (104); Popa Rusul (103); Dobroteasa și Prundul (cu cite 101). În ce privește numărul sufletelor înscrise la pomenire, acesta este impresionant, în multe cazuri depășind două mii: Gorgani (3.757); Popa Nan (3.647); Prundul (3.241); Popa Rusul (2.897); Stejarul (2.883); Capul podului Mogoșoai (2.808); Dobroteasa (2.691); Popa Ivașcu (2.616); Ceaș David (2.586); Albă-Postăvari (2.510); Popa Chițul (2.379); Bătiște (2.257); Popa Soare (2.184).

La unele biserici, numărul mare al credincioșilor corespunde și cu al familiilor. Majoritatea acestor pomelnice aparțin mirenilor de obște, dar mai sînt și biserici cu cerc închis de credincioși, ca de pildă Curtea Domnească (IV) și o neidentificată biserică a logofătului Efrem (XVI)⁴. Cifrele date mai sus nu trebuie luate în mod absolut. Practica de totdeauna și consemnările din aceste pomelnice o adevăresc de mai multe ori; arată că același pomelnic apare la mai multe biserici, după cum vor credincioșii. Această voință este în funcție de făima și religiozitatea unor preoți sau de miracolele unor obiecte de cult, cum este icoana de la biserica Ceaș David, numită chiar a Icoanei. Însă temeiul principal stă în adevărata enoriași. Chiar la biserica Icoanei, din 95 pomelnice, cu 2.586 nume, numai trei familii aparțin altor mahalale, Dîrvaș, Șelari și Iancul, iar patru sînt de la Afumați, Bezdead și Ploiești, dar este posibil ca și acestea să se fi stabilit apoi în această mahala.

Unele însemnări arată locul de unde vin locuitorii Bucureștiului, ca de exemplu: ot Afumați sau afumățeanul (XXXIX-78, 86), argeșeanul (XXVII-16; LVIII-8), de la Bezdead sau Bezdedean (XXXIX-37); brașovenii sînt mai numeroși, craioveanul și giurgiuveanul apar mai rar și citeodată de la Ploiești (XXXIX-73), ot Salcia (LIV-11), ot Ziga (LIII-16), dar și „Stan chelar din Zolța” (XXV-20), ori din Turia „Gheorghe stegar turian” (LX-26). Este și un „Ion Mehedințul” (XXXVIII-86).

Sînt și veniți de peste hotare, mai mult negustori, ca: Dristoreanul, din Dîrstor sau Silistra (VI-50), Turtăcăian, din Turtucaia (XXXI-39), mulți țarigrădeni alături de un Sava de la Stambul (V-41) și un Gheorghe trapezontul, deci din Trapezunt (LVI-5), dar și o Criteanca (VII-15). E greu de spus în ce măsură numele etnic aparțin în adevăr nației res-

⁴ Pentru orientare cifra romană în paranteză trimite mai sus la numărul de ordine al bisericilor, iar cea arabă la poziția din pomelnic în ediția citată.

pective. Presupunem că cele mai multe au acest caracter, dar este de observat că sînt puține și numele personal nu contribuie la o precizare mai mare. Astfel, „grecul” se întîlnește de trei ori : Gheorghe (XXIII-22), Ianache (XLVIII-75) și Năstase (XVI-3); „sîrbul” de vreo cincisprezece ori, o dată fiind „Ene trăistar sîrbul” (XLIV-19), iar cîte o dată „rusul” (XXXIX-69) și „ungurul” (LXII-43). Totodată apare și „Stan ovreiu și e cazac” (XXXIX-47), ceea ce nu se poate explica decît prin trecere la ortodoxie sau prin simplă poreclă. Despre „neamțul”, care apare adesea, vorbim în altă ordine de idei. „Moldoveanu” în schimb arată această origine, dar e întîlnit numai de șase ori, alături de două „moldovence” : Antimia (XIX-18) și Nastasia (XXXVI-66).

Orientarea topografică în oraș și identificarea locuitorilor nu erau ușor de realizat într-o vreme cînd ulițele nu erau fixate, iar casele nu aveau numere. Pentru aceasta, în pomelnic se recurge la formule variate, care își au astfel importanța lor. Cele mai răspîndite formule sînt : „ce șade la”, sau „lîngă” casa unei persoane mai cunoscute, și „de la”, sau „ot” (= de la), ori „din casa” cuiva. Așa, de pildă : „Andrei ce șade lîngă Sava silmen” (XLII-50), „Anghelina de lîngă Armean aprod” (XLII-55), „Antima care șade la Lupul” (XVII-34), „Antonie ce șade la Matei silmen” (VLI-11), „Costandin care șade la Amza tabacia” (XLII-48), „Dobra ce șade în casa Lupciului” (XIV-72), „Iane care șade la Neața” (XLIII-2), „Lixandra ce șade la Iane Cărmidă” (XLII-51), „Maria ce șade la jupîneasă Marica” (XLV-14), „Maria ce au șezut la preoteasa Neața” (XXVI-33), „Mihai ce șade lîngă Pirvu” (XLV-117), „Neața ce șade la Radu brutar” (XXVI-15), „Rada care au șezut la Ancuța” (XXXVI-81), „Sultana care șade la Alixandrache” (LIV-51), „Despina din casa căpit. Nicăi” (XLV-4), „Ion den casa Zahariei” (XLVIII-92), „Ion silmenul din casa lui Dobre” (LXVI-94), „Iorga den casa Stănilavii” (XLV-64), „Postolache în casa lui Iane” (XXXIX-27), „Rada muma lui Nicolae din casa lui Vișan” (XXXIX-50), „Tudor în casa lui Pascal” (L-51), „Vladul den casa Apostol călăreț” (LV-10, 46), „Zamfira din casa Stoicăi pităresii” (XXXVII-35).

La aceste formule se mai pot adăuga : „Dragomir de la chilie” (XLVII-81), „Gane de la odăi” (XXIX-54), „Manea ce șade la chilie” (XIV-33), „Mușat țiganul chiliașul” (LXV-24) și „Stoiana din curtea bisericii” Ienii (XIX-17).

Fără îndoială, că în toate aceste cazuri avem de-a face cu chiriași, al căror număr în acea vreme nu-l putem bănuî, dar se poate întrevădea poziția lor socială, ca și a stăpînilor caselor, chiliilor sau odăilor.

Alte forme de localizare pe care le aflăm sînt : „Iane al Mariei de la grămăticul” (LXV-42), „Ion de la Drăghici” (XLV-87), „Neața de la jupîneasă” (XIX-34), „Radul ot Stan post” (XLVIII-37), „Radul de la Vlad cizmar” (XLV-88), „Sandul de la Bălașa doamna” (XXVI-4), „Stana de la Dragnea” (LI-38), „Sărban de la jupîneasă Dobra” (XLV-86), „unchiaș Toma ot Stăvăr logofăt” (XLVII-62).

La toți aceștia, vedem starea lor de argați.

Argăția, fără îndoială, era de trepte și funcții diferite și deci cînstită ca atare. Pomelnicele ne dau cîteva din acestea : „Barbul sluga cocoanii Saftii” (LXIII-39), „Dumitru sluga ot vel ban” (LXII-86), „Ion chelariul ot Filipescu” (XLV-3), „Mihai logofăt ot vel portar” (XLV-93), „Radul

chelariul de la Brezolanul" (LXIII-23), „Stanciul vîlar de la Bărbătescul" (LXV-58).

Cred că și frumoasa instituție a copilului din casă de la vechea curte domnească s-a depreciat cu timpul, generalizîndu-se și asimilîndu-se cu slugile. Sub „copil de casă", găsim destul de multe nume în pomelnicele noastre: Eftemie (XLVIII-23), Filimon (XXXII-70) Gheorghiță (XLVII-60), Ion (XL-21), Manul (XLVII-46), Mihai (XLVII-85) Oancea (XLVIII-29), Stoica (LIV-10, LXVI-89), Vasile (XXI-40), Vlasie (XVIII-26). Chestiunea ar merita o cercetare specială, pomelnicele respective putînd da lămuriri suficiente pentru cunoașterea familiilor cărora aparțineau. „Tudor copilul" (LXIII-54) nu credem că intră în această categorie, ci este vorba de un hipocoristic.

În sfîrșit, sînt și alte forme de localizare mai generale: „Arsenie de la povarnă" (XLV-67), „Dumitrașco ot povarnă" (XIX-7), „Oprea de la povarnă" (XXX-28) și „Stan de la povarnă" (XLV-70). Încă nu e vorba de mahalaua Povernei, căci alătura mai apare „Mihăilă la povarna Pașcului" (XLV-16). Deci, au putu fi mai multe poverne.

„Poarta" palatului domnesc, nu se arată care, e și ea un punct de reper. Astfel, avem mai mulți „neamțul din poartă": Gheorghe (XLIV-40), Oancea (LIX-80), Stoica (XIII-33), Șerban (XLIV-9) și Vasile (LIX-18). Dar sub vocabula „neamț", mai găsim pe Gheorghe (XVII-39), Ichim (LIX-22), Ion (XIV-27), Ivan (LXII-34), Necula (LIX-21) și Stoica (XIII-33). Nici unul nu poate fi neamț.

De bună seamă că aceștia locuiau la poarta spre care dădea ulița numită mai tîrziu nemțească. E posibil ca aceasta să-și fi luat numele de la ei, dar de ce au fost porecliți așa nu putem preciza. E mai probabil să fi avut meșteșuguri specifice nemțești decît că erau negustori de mărfuri nemțești.

De același caracter topografic mai amintim o precizare: „de la margine", adică de la marginea orașului, nu a mahalalei, cum e cazul lui Neacșul, Vlaicul și Vișan din mahalaua Precupeți (LXI-11, 19, 24). Dar tot așa mai apar „Istrate calicul de la margine", cu „Stanciul calicul de la margine" (LXI-29, 30), alături de „Stoica stegar de la margine" (LXIV-18).

Sînt numeroase pomelnice de domni, arhieriei, boieri mari, călugări, preoți și alții, care pot aduce precizări importante despre înrudiri și succesiuni. Nume de domni apar și în pomelnicele unor familii mai modeste. Așa, de pildă, despre Constantin Șerban zis Cîrnul, Letopisețul Cantacuzinescu spune că era fiul lui Șerban Basarab voievod „că-l știa că iaste de neam mare, domnesc", iar Radu Popescu precizează „fiind sîmîntă de domn". Pomelnicul popii Stanciul de la Biserica Domnească și al prezbiteriei Maria are înscris în el și pe acest Constantin voievod (XXXVI-6). Popa Stanciul are frate pe Popa Simion, care însă în pomelnicul său nu amintește pe Constantin voievod (XXXVI-9). Informația delicată a cronicilor capătă astfel prin pomelnice o confirmare documentară necontestată, fiind în același timp și un document al morăvurilor vremii.

Din ordinul ostășesc avem o coloratură bogată. Ostașii călări apar sub nume de călărași (10), călăreți (15), cazaci (40), beșlii (XII-35, 66), deliul (XLV-78), sarage (VII-32, XV-30, XXII-45). Pedestriștii se arată

prin dorobanți (XII-26, XXXIII-2), talpoși sau tălpași (37), fustași (LVII-67, LV-60), panțiri (XLII-33) și pușcași (XV-18, LX-55), în general catană (XXI-62, XLVII-33) și slujitori (XXVI-12, 16; LIV-13), dar mai ales lefegii (56) și selmeni (122). Poate că și „Dumitru livențul” (LXI-32) face parte tot din ostășime. Comandanții lor sînt: aga (XII-3), armași (6), iuzbași (X-3, XXIX-48) și odobași (7). Între ei este un ceaș de beșlii (VI-8) și un „ceaș za lefegii” (LIX-95), o „Dobra delioala” (XLVI-7) și mai multe odobășoaie, soții de foști sau actuali șefi ostășești.

Se menționează mai mult de 40 de căpitani și cîteva căpităneșe, între ei fiind și „Sterian vel cap. za dorobanți” (XXXIII-2), cu „Barbul căpitan de la Carăle cu pește”, mahala (XXXIX-64).

Sînt și meseriași în cadrul ostășesc, probabil pentru întreținerea echipamentului, ca „Manea cazac cizmarul” (XLVII-50), „Radul cazac săpumar” (XXII-46), „Neagoe trăistar slimen” (XLIX-16) și un „Petre erbar cazac” (XXXVII-11).

În legătură cu oastea sînt și 28 de stegari, între care și „Gheorghe stegar turilian (LX-26). O dată, stegarul apare și sub numele „buciuaș” (XLVIII-53). Unul este stegar de armășei (XXIII-34).

Mai interesante pentru reconstituirea vieții bucureștene în secolele al XVII-lea-al XVIII-lea, este mica boierime cu felurile ei dregătorii. De cele mai multe ori, se vede limpede din ce condiții sociale izvoră și cum începe să constituie o pătură strîns legată prin înrudiri sau prin apropierea de figuri mai răsărite. Unele din aceste dregătorii sînt des întîlnite în pomelnice, altele însă apar sporadic. Ceașii și vătăfii, care sînt mai mult funcții, par să fie cei mai numeroși.

Ceașii îndeplinesc sarcini atît pe linie ostășească, cît și administrativă. În pomelnicele de față, întîlnim peste 30 de ceași. Între aceștia, sînt doi foști ceași: Frone biv ceaș și Radul biv ceaș (XXII-34, 93), dar și un „Cirstea al ceașoaili” (XLV-104). Amintim și pe „Gheorghe ceaș de neguțatori” (XII-16) și pe „Iordache ceaș za copii” (XXII-32). Interesant este că două biserici au de ctitori pe Ceaș Radul (XVIII) și pe Ceaș David (XXXIX), acesta din urmă vestit prin misiunile sale în Rusia și cunoscut istoriei noastre sub numele de David Corbea.

Vătăfii sînt arătați de multe feluri: de aprozi (LVIII-21), de calici (XXXIX-71; LXV-52), de cară (XLVIII-54; L-5, LX-92), de cărămîdari (XLIV-22), de ciocănari (VI-44), de dirvari (LXIV-29) de grajd (XIII-38), de lăutari (VI-12), de lemnari (XLVII-34), de nevolnici (XXXVII-7), de pascari sau pescari (XLVII-7.64; L-27), de potcovari (VI-29), de șelari (XXXIV-14), de zidari (LVI-49) și de zlătari (LI-20). Alături de ei sînt și vătășei. Uneori apare și starostele de bărbieri (XXX-7, 9) și de croitori (V-13).

Alte mici dregătorii sînt amintite mai rar. Pentru unele nici nu le cunoaștem mai precis atribuțiile. Însemnăm și dintre acestea: aprod (de 14 ori), ciocoi (XLV-119, XLII-21), ciohodar (LIV-58), chiurciubașa (XI-24), curtean (XLIII-7, 21), odagiu (XII-53, 54), pămnicer (XLII-4), pitar (8) și pitărese (5), pircălab (3) și pircălaboae (2), portar (6) și portăreasă (XI-2), serdar (XX-2), „logofătul Dobrii sufragiu” (XXVI-7), șetrar (XXVI-3), sufar (XXIX-27), vameș (VI-9), vătaman (XXXVIII-75), vornic (XXIV-21, 38), „vornic despre doamna” (XIV-2) și vornicel (XXIV-21, 38).

Dominant este însă numărul meseriașilor și organizarea lor. Mulți sînt meseriași, uneori arătîndu-se și în ce meserie: meșter cizmar (XLVII-72), dogar (XVII-15), postăvar (XVII-3, 4, 5, 9, 10; XVIII-41), bărbier (XXIV-10, 20), de hîr (VI-54), de lemn (XXVI-17, 21). Sînt și staroști (XXIV-22; XXXVI-1). Cei mai mulți sînt meseriași sau negustori; abagiul (9), aparul (XXXVI-30), arbagiul sau harabagiul (XXXIV-41), băcan (7), bătaș (LII-42; LVI-6); bănicer (LX-9), bărbier (21), becer (bucătar) (XII-45, XIII-17), poste echivalent cu pimnicer, bogasier (X-10, LI-21), boiangiu (XXXI-5, 29, 47), brăgar (5), brinzar (LXII-49), brutar (52), bucătar (6) și o bucătăreasă, butar (XXX-50), caraghios (XI-21), cavaf (VI-25, IX-5, 13, LXII-8, 9) căldărar (XVII-41; XXXI-50), cărămidar (7) și „Voico cărămidar cel mare” (XLIV-23), cărbunar (XLV-89), căruțaș (XIII-17, L-48), ceprăzar (12), chelar (8), chimînger (VI-39, 42), chirigiu (XXVII-28, LIX-81, 82, 102), cimpoiaș (LV-59), cioban (XXXVIII-79, LXI-5, 13), pentru care vezi și mocan; cioclu (XXXII-40; XXXV-14, LXIV-15), cizmar (94), circiumar (8) și circiumăreasă (V-40), cobzar (L-54), cojocar (57), concireasă (XLIII-20), covrigăreasă (XXX-16), croitor (94), crucer (XXX-45, 49), cupeț (5) v. și precupeț; curelar (XXII-10, 24, LXV-10, 14, 47), cusătoare (XXXI-17, XXXII-37) și „Ion al Mandii cusătoare” (LXV-55); dirvari (31) dogari (5), erbari (XXXVII-10, XXXIX-21), felendreș (XLVIII-58), desigur negustor de postav de Flandra, fierar sau herar (VI-28), funariul (XLVIII-40), găitănar (LVIII-50), giuvargiu (XXI-5, gîrbăciul (XLII-1), grădinar (8), hanglu (XXXII-77; LI-19), herghelieg (XXXII-19; LXII-87), iconar (XXXIX-69), jîmblar (8), între care și „Pîrvul jîmblarului de la mitropolie” (LXV-70), jîgănar (XLV-105), lăcătuși (6), lăutar (VI-55), legănarul (XXXVIII-49), lemnari (29), lipcani (13), luminări (6), mardegiul (V-11), masalagiul (LXVI-8), măcelari (27), mîrgelar (XI-22), mătăsari (VIII-7, IX-11, XXI-12, XLV-23), moașe (XXXVI-22) mi se pare prima atestată astfel —, mocani (6), între care și „Neaga mocana” (LXVI-6), morari (8), la care adăugăm și pe „Tudose mîcinătorul domnesc” (XXXIX-55), mortasipi (XVIII-6, XXI-28, XXXV-62, LII-65, LXV-56, LXVII-10), nălbitoare (LX-53), ogărari (XLVIII-83, 96), olari (27) și olărese, opincari (XXII-58, LXII-61); pașigiu sau pașigiu (LI-29; LII-52), papugii (VI-14, 52, 53), păcurar (XLV-92), păsătar (XXXII-43), pecetar (LIX-32), pescari sau pascari (21), pieptănari (6), pietrari (XXIX-26, XXXVII-37), pînzari (LVI-4, LX-12) și „Stana pînzăreasa” (LXVI-24), pislari (8), plăcintari (VI-23), postăvari (67), postăvărese și „Necula postăvar domnesc” (LXIX-19), potcovar (XXXIV-71), precupeți (12), puțar (0-34), rachieri și rachierese (V-20, XVIII-23, XXXVI-72), rotari (8), sabier (XXXIV-66, 67, 69), săcariul (XXXIX-43) cu „Dumitrașca secarului” (XXI-30), sădăcari (5), săpunari și săpunărese (8), sirmari sau sirmaci (XLV-83, XLVII-78, XLVIII-32, 60), surugiu (XLII-30), șalvaragii (XXXIV-44, 45, 56), șelari (12) cu șelari de lemn (XXXIV-37, 41) tabaci sau tăbăcari (43), între ei „Gheorghe tabac sîrbul” (XLIV-6) și „Radul tabacul boșar (?)” (XLIV-12), talpași (33), tamburagiu (XLV-95), tăulari (5), tecar (XXI-36), tîmplar (VIII-38), toboșari (XII-24, XLVIII-61, toiangii (XXXII-17, LXVI-26), torcători (13), între ei și „Marin torcător domnesc” (LX-7), trăistari (16), cu „Ene trăistar sîrbul” (XLIV-19) și „Costandin trăistar ergheliegul” (XIV-16), trîmbițași (XXXI-33, 34, 51, XLVIII-35, 39),

untari XXIX-19, XXXVI-35, 65), vâcari (8), vârzar (XIV-49), vișeri (5), vizitii (XXX-17), vînător (XII-30), zarafi (VII-7, VIII-6, X-3), zăbunari (11), zidari (23), cu „Ion zidarul țiganul” (LXV-25), zlătari (XXIV-6, XXXIV-10, 40, LVI-34), zugravi (5).

Lăsăm la urmă o ocupație care va fi destul de răspîdită. În manuscris are două grafii, mîrar și merar. L-am întîlnit de multe ori alături de nume variate, ca Barbul, Chiriță, Dobre, Drăghici, Duma, Iane, Ioan, Iordache, Jilco, Marco, Miles, Neagoe, Nicola, Panait, Rizea, Voico și Voinea. Deci, nu poate fi nume de familie, ci de ocupație, merar, vînzător de mere. Nu poate fi vorba de o transcriere greșită pentru „morar”, fiindcă apare și acesta alături de „măcinător”.

Pomelnicile de față ajută și la cunoașterea începuturilor manufacturii în orașul București. Astfel, Anonimul turc de la 1740 spunea despre București că are o structură bună, biserici de piatră frumoase și bogate, locuințe impozante, piață organizată, două băi, minăstiri înconjurate cu ziduri de piatră, meterhanea domnească și circiumi. De asemenea, că se prelucra aci în fabrică un frumos postav siniliu, din lînă adusă din Bugeac, dar pentru a avea postav roșu, se trimitea la vopsit în Sîstov⁵. Traducătorul acestui izvor, care îmi comunică și cuvîntul turcesc pentru „fabrică” (*kırahane* sau *kyarhane*), spune că aceste preocupări începuseră încă din vremea lui Șerban Cantacuzino (1679) și că activau cu întreruperi pînă la 1740⁶.

La toate aceste nume, adăugăm cîteva al căror sens nu-l putem întrevădea: Cazan portar de băț (XL-27), Maricăi harapci (XXI-17), Mihai ce au fost sindei (LIV-52), dascălul Ivan stocatoriul (V-16) și Necula vrăg (XLVIII-21). Ar putea fi la mijloc greșeli ale copiștilor, dar nu excludem nici posibilitatea să fie explicate în viitor.

Unguri, apar și caracterizări fizice sau morale ale credincioșilor, în general puține: beteag (XVIII-60), ciungul (XXXIX-62, LIX-51; LXV-57), gingav și calic (LX-41), nevolnic (LX-93; LXV-27, 30), orbul, oarba (XXXII-44, XXXIX-41, LIX-71, LXV-36), rîncaci (XLVII-28), surdul, surda (XXI-45, LXVI-43) și șchiopul, șchioapa (VI-57, XXXII-22, LX-33, LXI-100, LXVI-74).

Culegem în mod deosebit o seamă de nume cu totul caracteristice: Aba (VII-27), Acervi (VII-9), Ardela (XIV-54), Aret (XIII-46), Aviana (IX-4), Badeistina, Badestina (XI-6, XXVIII-2, XXXVII-1), Baibulat (XL-8), Bîrzava (XXIV-20), Burazan (XII-32, XIV-17), Canona (V-26), Crunia (XIV-12), Curteza (XII-17, XXIII-26, XXX-13), Dalcea (VII-26), Dîrstor (VI-3), Drume (VII-27), Ganul (XVII-22), Ghelmez (XXXVIII-97), Gidimoc (VII-26, XLV-18), Ghiptana (VII-12, Haida (VI-16, VII-19, XVII-3, XXI-46, XXXVI-1), Haidena (LV-18), Haida (VII-3), Ignota (VII-3), Ilinoș (VII-17), Ionda (VIII-9), Istodor (V-19), Jălez (XI-5), Lămbuc (LVI-56), Logara XXXIII-8, 14, Marzania (V-19), Miharst (XXII-29), Moe (VIII-7), Naizana (XIII-4), Nazaria (V-40), Obrașco (LIII-3), Palaloga (VII-2, XX-9, XXVIII-21, XXXIX-51), desigur din Paleologa, Pătrat (VII-23), Prunca (IX-9), Săgean (XXX-60), Sepfora

⁵ M. Guboglu, *Tureckii istočnik 1740 g. o Valahii, Moldavii u Ukrainie in Fontes orientales ad historiam populorum Europae meridie-orientalis atque centralis pertinentes*, Moscova, 1964, p. 134 și 142.

⁶ *Ibidem*, p. 159.

(XXXI-2), Stoină (V-34), Stratat (LXVI-41, 84, Tetratie (VI-1), care ar fi sinonimul lui Pătrat, Timirea (XXXII-55), Țag (XI-9), Velmeșu (LIV-5), Zăbeta (XI-11), Zăbila (VII-5), Zaneptu (LV-30), Zerna (VI-11), Zirne (XIII-48) și Zirnă (XIX-10. Cele mai multe sînt necunoscute dicționarului nostru onomastic⁷.

Tot privitor la nume, atragem atenția și asupra următoarelor: „Ion cel roșu” și „Ion cel negru” (LIII-39, 40), „Ion Dragul Maichii” (XLV-48), „Mihăilă cazac Barbă albă” (XLVII-42), „Vișan Fărîmăoală” (XLIV-13), „Neștiuta” (LX-48) al cărui sens e greu de surprins (cp. Ignota), și „Tudora ingeroică” (LVIII-56), în care vedem profesiunea ei sau a soțului ei, hingher. Încheiem enumerarea cu Ioan caraghios (XI-21). Tot așa de curioase sînt Cirmea (XL-3), Cîrman (XL-4) și Crumeaz (XXXIX-11).

Interesează mult frecvența unor nume ca *Musa* și *Mușat* dar surprinde raritatea altuia foarte cunoscut epicei populare: *Ileana*. *Lepădat* însă este foarte răspîndit. Originea acestuia poate sta atît în „lepădarea” sau „vindecarea” pruncului de formă, ca să scape de moarte, dar și în faptul real de a fi fost lepădat, sinonim cu copil părăsit — un aspect al vieții sociale — cît și născut înainte de vreme după socotelile mamei.

Toate acestea ridică probleme deosebite pentru precizarea etimologiei lor, contribuind astfel și la istoria limbii.

Nu puține sînt și informațiile de ordin cultural. Astfel, apar Nedelco și Radul logofeți „za divan” (XXVII-8, 9), Neacșul și Andrei logofeți „ot mitropolie” (XLVIII-12, LXV-68), dascălii Costandin, Gheorghe, Mihai și Pătru (LXV-6, 24); XLVIII-84, XXIV-5), dar mai ales „Șerban dascăl cel domnesc” (XXXI-4), cunoscutul „Lupul dascăl sloveneș” (XXXI-2; XXXVIII-54) și inexplicabilul „dascăl Ștefan ce au fost rus” (XXXIX-68), unde rus poate arăta atît origina etnică, cît și o profesiune mai veche (de la ruși sau roși). La acești „dascăli”, se adaugă „jupan Panait gramaticul” (LXV-2) și „Negoiță diac” (X-3).

Legătoria de cărți era destul de frecventă și în mînire. Ne-o atestă „Dumitru legător de cărți” (XLVI-4) și „Ion logofătul legătorul de cărți” (LXIII-2). Însă mai presus de toți, căpătase faimă „Popa Chițul legătorul de cărți” (XXXVI-2; XLVII-10; LV-18), al cărui nume îl poartă și azi o biserică și o mahala din București, atît de mare era prestigiul său în fața contemporanilor. Acestora le alăturăm pe „Iordache zugrav” (V-15), pe „Popa Niculae zugrav” (XLVII-49) și pe „Ioniță rusul ce este iconar” (XXXIX-69). Desigur, nu e bine să uităm nici pe excelentul caligraf popa Nicola de la mitropolie (XXVIII-27), care în alt loc își zice și „notareșul mitropoliei”, colaborator apropiat al mitropolitului Antim Ivireanul⁸. „Popa Nicula de la mitropolie” (LVII-13) activează ceva mai tîrziu și pare să aibă legături de rudenie cu Aizade ce-și pune în fruntea pomelnicului un Ilie voievod (LVII-3). Toate aceste lămuriri adăugate la numele de botez, singurul necesar cultului, provin din necesitatea de a deosebi mai bine pe credincioșii

⁷ N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Edit. Acad. R.P.R., 1963.

⁸ A. Sacerdoțeanu, *Antim Ivireanul arhiepiscop, bibliotecar și topograf*, în *Glasul Bisericii*, XXII (1963), nr. 9—10, p. 882, 890.

care erau omonimi. Această necesitate a făcut ca astăzi noi să avem indirect o documentare extrem de utilă.

Profesiunile au dat nume unor străzi din vechiul București și chiar unor mahalale. Cu toate acestea, nu se poate spune că există vreo măsură care să oblige pe profesioniști să și locuiască în mahalaua respectivă, sau că ei înșiși ar fi ținut la aceasta. Pomelnicele de față arată precis în câte mahalale locuiau meseriașii de același fel, mai ales când trebuia să fie în legătură directă cu clienții, cum sînt cizmarii, croitorii.

Concentrarea profesioniștilor are loc în cazul cînd se lucrează pentru piață sau cînd, prin natura lor, unele profesii cer condiții speciale de muncă și un mediu adecvat, cum sînt postăvarii, tăbăcarii.

Dacă, prezentînd acest material drept o capcană, cititorul poate vedea că el răspunde titlului și poate fi interesat să cunoască mai bine etnografia bucureșteană din acest secol de înnoiri sociale și economice.

Ethnographie bucarestoise au XVIII-ème siècle

RESUMÉ

L'auteur, en utilisant les obituaires de plus de 60 églises de Bucarest, écrits au XVIII-ème siècle, montre, entre autres, que ceux-ci apportent des informations intéressantes aussi concernant l'ethnographie de la ville. Ainsi, il en résulte que 3561 familles à 82927 membres appartenaient à ces églises, 13 paroisses ayant un nombre impressionnant de fidèles (entre 2184 et 3757). Il s'agit seulement d'orthodoxes. On voit aussi que tous ne sont pas des bucarestois, pour quelques-uns d'entre eux le lieu d'où ils étaient venus étant indiqué, du pays ou de l'étranger (des Serbes, Grecs, Hébreux et autres). Les notes marginales montrent leur distribution en ville, avec des déterminations topographiques claires. Quelques-uns d'entre eux ont la situation de locataires.

En parallèle on indique les occupations des habitants : valets de ferme, artisans de toute sorte, négociantes, militaires à riches qualificatifs colorés, professions variées et boyars, des plus petits jusqu'au plus grands. Fréquemment des caractéristiques physiques et morales des habitants se trouvent aussi, telles que, par exemple, manchot et gueux. Des informations d'ordre culturel ne manquent pas, non plus : maître d'écoles, relieur de livres, peintres d'icônes.

Enfin, la topographie de la ville, le vocabulaire de la langue, la terminologie des professions et l'onomastique extrêmement riche sont, en même temps, une contribution remarquable à l'histoire de la langue, en général, et à la topographie de la ville, en spécial.

Par leur contenu, les obituaires entrent dans la série de sources historiques importantes en groupant ensemble de nombreuses informations de nature diverse.